

Baltijas Semfohpis.

Sinahl Jelgawâ if nedelas.

Maksa bes peesuhstifšanas: no 1. Maija līdz gada galam 1875 — 1 r. 50 k.; par gadu 2 r., par pusgadu 1 r. 10 k., par 3 mēn. 60 k., ar peesuhstifšanu: no 1. Maija līdz gada galam 1875 — 2 r.; par gadu 2 r. 50 k., par pusgadu 1 r. 40 k. un par 3 mēnešiem 90 k.

Redakcija un ekspedīcija Katoku ceļā № 2. — Studinājums peenem S. Allunana k. grahmatu bohde, Katoku ceļā № 8.

№ 18.

Trešdeenā, 27. Augustā.

1875.

Rakstais: „Pasaules un dabas“ pirmie soļi. Sīnās. Par garīnu mašīnēnu preekšč kulfšanas masās salnneezibās. Augu un dšhvneeku ušture-
fšanas. Waj bites war dalst, jeb waj pats war speetu talsst? Mufcha. Wabras. Zautajumi. Atbildes. Studinajumi.

„Pasaules un Dabas“ pirmie soļi.

Ne ažu mirkli neschaubamees, ka mums nepeeklahjajs sprees pahr laikraksta nopelneem, kas gandrihs reisē ar mums šawu gaitu usfahzīs; bet tapat ne azumirkli neschaubamees, ka ari muhsu šwehtakais peenahlums ir, ar wīfu spēhku tautas brahlus aissargahst un aissahweht, kur tee — lai gan ari no pašcheem tautescheem — klaji teek neewati, nizinati un nepateesi apwainoti, — kur wīnu šwehtakee zenteeni negehlīgi tohp ar smirdoscheem dubkeem apmehtati, — kur wīneem peepeschi usbruhl wirsū un wīnus mehgina padariht par teem sliftakeem sem faules. Zeen. lasitaji, kas „Pasaules un Dabas“ pirmos 7 numurus pašst, sinahs, no kam šchē teek runahs un tee, kas to nesin, lai dšrd, ka wīnu pašchu lihdstauteetis ir tas, kas usnehmees wīnus ar dubteem apmehtahst.

„Neschaubatees mums šawu pilnu ustizibu atwehleht un neatraujatees no mums.“ Tā klauštinaja „Pasaule un Daba“ tikpat pee „wihreeschu, kā pee seeweeschu“ durwihm, un tuhliht ar trescho sohli wīna teem, kas wīnu eelaida, usbruka peepeschi wirsū un neganti smeedomahs us teem šazija: „Šuhs staigahst us rohkahm, ar kahjahm gaisā, ar galwu semē — šargajatees no nepateizibas!“ Un no 3. Nr. šahloht gandrihs žaur wīseem ziteem numureem wellahs, it ka šarfans pawedeens, ta zenschanahs, wīnu noahrdiht, kas til gruhsti usbuhwehts. Un pee tam wīna usdrihštahs šwehta Deewa wahrdu til neleetīgi wallahst un it kā mehdidama šazihst: „Us to lai Deews pašlihd!“ Wīna ar gludeneem wahrdeem apsohlijahs „ar wīseem istikt, karu eenihdeht, širdis apmeerinahst un eepreezinahst, bet ne apdusmoht, wairak klusu zeeht, bet ne atreebtees, lehnprahstīgu mihlestibu nemt par šawu mehra-aulku, neuspūstees un nedohmahst us šaunu, nepreezatees par netaisnibu, bet par taisnibu;“ un jau pehz kahdahm deenahm (no 5. lihds 18. Juliju) wīna šawu apnemschanahs bija gluschi aismirfufe! Nelaika Žurra Allunana wahrduš: „Ne wīs slinkojoht un puhsstohst tautu labā gohdā žel, nē — pee prahsta gaismas klūstohst, tauta seed un tauta šel“ wīna nošauza par „šelta wahrdeem“ un pehz ne pilnahm 12 deenahm wīna neklaunejahs šazihst, ka tee eijoht „ar galwu us šemi, ar kahjahm gaisā“, kas pehz jo pilnigahm tautas škohlahm zenschanahs!

Bet kas wīs tas ir, ko šchē ar wahrdu peesauzam, pret to leelo pašchumu, kas mums atwerahs, ja wīsu eewehrojām, ko „Pasaule un Daba“ lihds šchim jau nefufe! Uhdens pilite pret leelo žuhru! Domehr nemehrosim wīsu klajumu, bet pahrbaudisim tikai kahdas no tahm niknahm šahlehm, kas tur dehstitas. Šahksim ar to weetu, kur Latweescheem pahrmēt, ka tee eijoht ar „kahjahm gaisā“ un ka tee ešoht „nepateizīgi.“ Tur „B. u. D.“, par Widsemes landtaga špreedumeem runadama, preekšč leetas pašchas nowehleja tikai 6 masas rindinas. No šchihm šeschahm rindinahm mehš dabonam sinahst, ka landtags „preekšč škohlu ušturešchanas daudš naudas atwehlejis un preekšč semajahmškohlahm rewidentehm palihgus špreedis“; kahdas tahš škohlas un žik naudas tahm atwehlehts, to „B. u. D.“ tureja par šawu noslehpumu un tuhliht, bes it ne kahda eemeesla, iššauzahs: „Šargajamees no nepateizibas!“ Tē nu wīspirms jāprafa: kam un par ko jāpateizahs, kas lai pateizahs, un kas ir šuhdsejees par nepateizibu? Mehš šawus zeen. lasitajus norahdam us „B. S.“ 13to Nr., kur 107. lapā šafams, ka landtags preekšč Wilandes gimnāsijas škohlotaju pangšijas atwehlejis if gada 2000 rublus un preekšč škohlas buhwes 80,000 rubl., tahlak, ka tur Widsemes škohleneem par gadu jamakšā 300 r. un Rewidsemneekem 350 r. Neweens neleegs, ka šchi naudas atwehlešchana ir šohsti šlawens darbs, par ko katram jāpreezajahs, un mehš no šawas pufes it ihpashchi par tahdu bagatīgu škohlu apgahdaschanu preezajamees. Bet ari buhs ja-atsihst, ka šemu šaušchu behrni 300 jeb 350 rublu par gadu nespehs makšahst, ka tadeht šchi gimnāsija wīspirms preekšč bagateem šaudihm eewehrojama. Šapehz tad nu ihpashchi teem par šcho šlawenu darbu jāpateizahs, kam tas wīspēhdīgi nahst par labu? Un ja wīneem šchahda pateikšchanahs peeklahstohs, tā tad „B. u. D.“ — kas til mas muhsu wajadšibas, behdas un preekus pašst — šin, ka wīni ešoht nepateizīgi? Un kas wīnai teizis, ka landtags par šcho špreedumu pawīsam kahdu pateizibu no „B. un Dabas“, lasitajeem pagehr? Un kā ehromoti! Wīna pagehr, lai masee laudis pateizahs par to, ka leelee preekšč šewis žel gimnāsijas, bet kad masee ari pilnigakas škohlas grib, tad tee eijoht „ar galwu us šemi, ar kahjahm gaisā“, jo teem til wajagoht šemneeku škohlas un tahs ari til preekšč šchihš deenas, ne preekšč nahkotnes! „Ne, kur wīhs, kam rakstifschana weizahs!“ Un ja nemaldamees, tad tee, kas tagad tā raksta, šawā laikā — nu, tas nau wīšai

ilgi atpakat — schini leetâ pamisam zitadi runaja. — „Sargajamees no besprachtibas“!

„Paf. un Dabas“ 6. Nr. lasams: „Weens faka: sironjumi par Latw. teateri, dseedaſchanaſ-fwehtkeem u. t. j. pr. esoht politika, ohtrs faka: politika esoht „„Latweefchu waijadſibu un zenteenu iskarofchana!““ treschais paleel bes dohmahm — nesinoht kas schi ihsti ir. Laimigais treschais! tawa nesinaſchana par politiku ir gudrafo, ne ka to zitu sinaschana“. Schè Pasaule un Daba fewim israkstahs leezibu, ka ta ir bes dohmahm un ka tai „Latweefchu zenteeni“ ir nepasihstami; mums nau eemesla, winai netizeht, tadeht tai ar ihseem wahrdeem darisim sinamu, kas „Latweefchu zenteeni“ ir. **Latweefchu zenteeni ir tee pafchi, kas zitu garigi mohdinatu tantu zenteeni ir, prohti: wini zenschahs pehz gara un laizigas pilnibas, pehz cefschigas un ahriqas atihstischanahs, un schee zenteeni ir fwehti, fo nedrihft ar kahjahm miht, un kas to dara, nau neween tautas, bet wifas zilwezes cenaidneefs.** Tee ir „Latweefchu zenteeni“, bet tohs nefaprast, ir: „Des Lebens Unverstand mit Behmuth zu genießen.“

Un nu kersimees pee frohna, fo „Pasaule un Daba“ 7. Nr. saweem „zenteencem“ uslikufe. Schaja Nr. ir nodrukata wehstule, fo ta ispelniujeshs no „kahdeem lauzineekeem“ un fo mehš, labaka pahrkata deht, ari saweem zeen. lasitajeem pafneediam, tilai peeminedami, ka mehš buhtu wehlejuschees, ka „P. u. D.“ tahs weetas nebuhtu likufe nodrukah, kas nesihmejahs us leetu pafchu, bet us personahm. Mehš sinams to ne-eespehjam, mums jaturahs pee „Paf. un Dabas“ preekschihmes schini wehstules leetâ. Da ſkan, wahrdu pehz wahrda, ta:

„Zeen. Beesbahrde k.!

Esam daschi sawâ starpâ pahrrunajushi un isbrihnjuschees par to augstu zeen. raksteenu Zuhšu lapâ 3 nummura par Land u. Niterſchaftes darboschans. Mums Kursenneekeem tas masaf peekristu par to kahdu wahrdu teikt bet tomehr newaram nozeestees sawas domas neissaziht, jo tur ir ari par Latweeshu skolahm wispahrigi peeminehts. —

„Pasaule un Dabu“ mehš gaidijahm ar ilgoſchanos, tapat ka Zuhš sawas bildes. Preezajamees pasauli un Dabu no pat 1. nummura us un no papihra pasiht dabuht. Berejahm no „Pasaules un dabas“ Baltijas wehstn.“ peepalihdsetaju par muhsu waijadſibu un zenteenu iskarotaju ſagaidiht. Ar weenu wahrdu ſakot, muhsu zeriba nu ir wehja! — Zuhš zeen. Beesbarsha k. mehš pasihstam ka wezu laiku karewi ar firmeem matineem, bet tagad mehš newaram isprašt, kas Zuhš ta buhtu pahrwehrtis. Woi Zuhš neeseet par wezu par redaktoru buht?! — ka Zuhš warbuht jaw war kahdi schwindleri ſhaubiht un groſiht! Tas raksteens par to Land un Niterſchafti teesham newar Zuhju darbs buht. Mums eekriht prahtâ, ka tas jaw wifai pasauli pasihstams schwindleris un maflatura profesors K. Stahlbergis, kas ar Zums esot sabeedrojees apakſch A. Stahlberga wahrda, to raksteenu sawâ nejhga buhdams buhs ſagatawojis un eespeedis. —

„Sargajamees no nepateizibas“ fo tas nosihme? — Kahdi un kuri tee nepateizigee ir? Zuhš gan pashi to nesinaſeet pateikt. —

Mums Jelgawâ weena „peena awise“ ir bet kad nu buhtu ari Mihgâ ſhahda geldiga tas nu gan ir brihnumš par wiseem brihnumeem. Ko nu til dauds treekt mihtais Beesbahrsha tehws, Zuhš eseet wezi, mehš esam jauni. Zums wairs par nahkameem laikeem nepatihk gahdaht, bet mehš zenshamees us to, kas newar mums par labu nahkt lai bauda muhsu behrni. Tadeht pubhejamees ar mahju pirkschanaht, prahtojam un tihkojam neween pehz semahm skolahm, bet ari pehz Latweeshu augstakahm skolahm. Beram ka Zuhšu ſkaugu wahrdi, toti masus ſchkehrstus zetâ liks! —

Teesham jasaka „ik katris dseed sawu dseesmu“, un lai Deews Zums us to palihds. Deews lai palihds un wehl reis wehlam sirsnigi Zums lai Deews palihds. Ar Deewu.

Kahdi lauzineeki.“

„Pasaule un Daba“ isfaka, „ka kad wina wifas tahs wehstules sinotu, fo wehl ziti puischeki tai rakstijushi, lasitajs warbuht apniktu, tadeht peetikſchoht ar to weenu.“ Un us ſcho weenu wina wairaf nau ſpehjuſe atbildeht, ka tilai: „Ne, kur wihrs, kam rakstischana weizahs! Kur gohds eekschâ, tur ari nahk ahra, bet mums jasaka: Us rohkahm ſtaigah — kahjas gaisâ, galwu semè — gruhda dſihwe. Sargajamees no besprachtibas“. Mums leekahs, ka „Pasaule un Daba“ til ilgi ſcho sawu gudro teikumu turehs mutè, lihds ta pate ismahzisees us rohkahm ſtaigah — ar kahjahm gaisâ. — Par Herzegowinu runadama „Pasaule un Daba“ isfauzahs: „Jau atſkan ari pee mums Latwija balsites, kas ilgojahs ſchehlodamahs pehz palihdsibas pee „„Latweefchu waijadſibu un zenteenu iskarofchanaſ,““ isfaukdami: Karſch ir preeks, meers ir meegs. Sargajamees no ahrprachtibas, us fo negudra sinaschana wadina!“ Ja, pateesi, mihtâ „Pasaule un Daba“, ſargajamees no ahrprachtibas, us fo wehscha zeli wadina! Kahdâ ſakarâ gan ſtahw Herzegowina ar Latwiju un kur zitur gan pee mums tahds kara-trohksnis atſkan, ka tilai ahrprachtigas galwâs?

Sinas.

No Jelgawas. Rahtskungs Klemenž, wihrs tepat 80 gadu wezs, ilguš gadus saweem lihds-eesſchwotajeem uszihtigi deenejis, ir pawadihts us lapeem. Dauds lauschu bija ſapulzejuschees un starp ſahrka nesejeem bija ar redſami Schihdi. Lai gan notikums ir behdigs, tad tomehr japreezajahs, ka lauschu tuwoſchanahs ari tè bija redſama.

No Limbaſchu pufes 10. Augusta. Schis gads ap Limbaſcheem ir widejs gads; waretu to drihsal pee ſlitteem gadeem ſkaitiht. Audsi reti, wahrpas robainas, meeschizaur ſaufu un karstu laiku ſtipri zeetusch, tee ir reti, ſalmos un wahrpâs ihſi; lini ari reti un pa leelakai datai ſtrupu.

Plawas fohlija no pawasara pufes bagatu plauju, bet pehzaf aif leetus truhkuma sahle nofirga, ka fhogad feena eenahkumu newar gandrihf pehrnajam lihdfigu flaitiht. Turpreti kalpu lohne ir fhè pehdigòs gaddòs fipri leelaka tapufe.

J. St—g.

Wjatkas gubernija, kà Peterb. am. fino, esot zaur plesigeem mesch-swehream leela flahde notikufe. Pehz statiftikas komitejas leezibas esot 1874. gada 7000 leel-lopì un 34,000 maj-lopì tikufchi nogalinati, kuru flahde esot lihdf 15,000 rubleem aprehkinata. Plesfigee mescha-swehri esot tik drofchi, ka wini leelòs pulkòs pat pee dshwojamahm ehkham tuhwu parahdotees un deenas laikà baròs no weenas sahdfichas us otru eijot un saplehfschot zilweku flahbtuhntè lopus. Ari no zitahm pufehm teef par mescha-swehru usbrufschanu wehstihfs.

No Schaulu semkohpibas un lohpu istahdes komitejas mehsefam usaizinati, schahdu sinu saweem lasitajeem pasneegt:

Schaulòs buhs if gada 1., 2. un 3. Septemberi istahde, kura peelaidihf paschaudsinatus mahju-lohpus, lauku auglus, ko patf kohpis, darba-rihfus, semneeku daschadus isstrahdajumus, un t. j. pr. Pee istahdes war nemt dalibu Kaunas un apfahrteju gubernu semkohpji; gohda algas pastahw medalòs, diplomòs, naudas-maksà, tapat ari lohpdòs un leetàs, ko istahdes dalibneeki us to dahwinajufchi. Istahdes teefnefchi tohp no komitejas eepreefsch eejelti. Wina fastahw if schahdahm dalahm: 1. kufoni (lohpi, bites), 2. labiba un stahdi, 3. darba-rihki un mahju isstrahdajumi. — Schogad peeteifschanas nemf preti lihdf pat 1. Septemberim. — Komiteja, eewehrodama Dohbeles istahdi, kas, kà jau daudskahrt sinohts, buhs 29., 30. un 31. Augustà, labprahht publikai ar schahdu atlaufschanu nahf preti, zeredama, ka warbuht kahdi ari wehleses no Dohbeles istahdes sawas leetas aiffuhtht us Schaukeem. Wina usaizina it mihli ari Widsemneekus un Kurssemneekus, lai pee istahdes nem dalibu, zaur ko eepasibfchotees ar tuweem nahburgeem un winu zenteeneem. Istahde ari jau tadeht esohht eewehrojama, ka ta if gada notiks un kà pastahwedama weeta usluhkojama, kur sawus raschojumus drohfschi warehs pahrdohht.

Lukuma semkohpibas beedriba nobeigfchotees — wahjas dalibas-nemfchanas deht.

Zehrpata. Kad wehleschanahs nepeepildijahs, lai tur to jauno, tà fauktu semes gimnasiju atwehrtu, kas nu Wilandè eejelta, ir tagad jauna privat fhohla dibinata, kura jau 65 fhohlenu, un prohti 24 behrni no muifchneekem, 25 no literateem, 5 no garineekem, 6 no tirgotajeem, 4 no amatneekem, 1 no semneekem.

Pee ngunsgrehka Widichòs ne-esohht 600, bet kahdas 300 ehkas nodegufchas, turpretim 16 zilweki — 4 pee-augufchi un 12 behrni — fadegufchi.

Mehjanes, Mohilewas un Kaunas gubernà ir furgi, kara waijadfibas pehz, farakftiti un pahrluhkoti. Schogad gan laikam zitàs gubernàs wairs netiks tureta tahda pahrluhkofchana.

Balofchu pasti, ihpaschi preefsch kara waijadfibahm, grib eewest Kreewsemè. Smolenskà nu isluhkoja, kas zaur tahdu pasti eefpehjams. No lehgera lihdf pilsehtai, 8

werstes, nosfrehja Belgeefchu balofchi 11 minutès un 3 sekundès, Kreewu audsejuma balofchi 14 minutès. Tad tika 80 werstes tahlu islailti 5 Anglu balofchi, kureem par waditaju weens Kreewu audsejuma balòs tijis peefschirts, un fchee to zelu eefsch 1 stundas un 47 minutehm nosfrehjufchi un pilnà flaità un jautri pahrnahkufchi.

Pee tulas departementa ir idohfchanas us nahkofchu gadu aprehkinatas uf 7,442,000 rubl. t. i. par 600,000 rubtu augstakas neka fhogad, kas zaur to nahjis, kad par waijadfigu atrafts, tulas namus (tamofchuas) buhweht leelakas. Un teefcham no ta laika, no kura tula pamasinata, tas ir no 1769 g., tula eenahfchanas ir labi augfchas, bet ar tirgofchanas peenemfchanohs nahf waijadfiba, tulas namus taifht leelakus, waj pawifam jaunus. Schefchdefmitòs gaddòs tulas eenahfchana istaisija par gadu starp 32 un 35 milj. rub.; 69 g. zehlàs wina uf 40 milj. 70 g. uf 42 mil., 71 g. uf 49, 72 g. uf 54, 73 g. uf 55, 74 g. uf 57 mil. un fhogad ir lihdf 7. Augustam 4,539,000 rubl. wairak eenahkufchi, nekà tai paschà laikà 1874. g.

Mehs jau agraf minejahm, ka ar kugi Strafsburg teefcham atnahkufe tehja no Rihnas uf Rehveli. Reife ar fcho kugi atnahja weens ohtrs, Rosia, kas sawu lahdiu iskrabwa Odesà. Nu raksta no Maslawas, ka ta tehja no Rehweles 42 stundas uf Maslawu nonahkufe, kurpretim tai no Odesas 12 reifes 24 stundas preefsch fcha zela waijadsejis un wehl bijufe wairak reisu no weencem rateem ohtròs pahrkrawajama.

Rihgà ir tagad atwehrtà weena augstaka fefchu klasu fhohla preefsch meitenehm, kura Wahzu waloda par mahzibas walodu. Lihdf schim pastahweja preefsch wifas Rihgas tik weena tahda fhohla un ar Kreewu walodu par mahzibas walodu, Lomonofowa gimnasija, kura ari tik atwehrtà pehdejdòs gaddòs. Fhohlas nauda preefsch jaunus fhohlas ir nolikta, preefsch pirmàs jeb augstakàs klasas uf 36 r., preefsch zitahm klasahm uf 30 r. par semestri jeb pusgadu. Teizams ir, ka fchi fhohlà mahzihs ari rohkas darbus.

Baltijas fhohlotaju seminarà, Rihgà, bija peeteifufchees uf elfamu 90, no kureem winu tik nolika 40, bet, ruhmes deht, tik 25 wareja usnemti tift: 3 Kreewi, 11 Latweefchi un 11 Jgauni.

Sewastopolè bija preefsch kara 45,000 eedfihwotaju, tagad tik 13,000.

Barons Campenhausen f. fludina zaur Rigasche Zeitung, ka tas ne-esohht wifis dahwinajis 3000 r., lai pee Baltas seminaru bishu kohpochanu mahzoht, kà „Baltijas wehstnefim“ bija sinohts, bet ka tas uf sawa pascha rehkina leekoht pee Baltas bites kohpt.

No Anglijas. Zif tahlu zilweks nahf zaur ufzihhibu un zentibu, dohd mums leezibu kahds Anglu kapteinis Webs, kas parahdijis sawu apbrihnojamu eefpehju peldeschanà. Wifsch pahrpeldejis pahri par to starp Angliju un Franziju atrohnamo un kahdas 7 j. platu buhdamo juhwas schaurumu. Dimi leetas pee schihf peldeschanas apbrihnojamas: kapt. Weba meefas spehks, tik ilgì peldeht, un wina meefas nozeetinaschana, tik daudf stundu palift juhwas uhdeni.

Wez-Auzes stanizija, uf Leepajas dsselfszeta, atnahf dimi Schihdeki, weens 9, ohtrs 11 gadu wezs, abi kantaròs. Rinda jau aifgahjufe uf Jelgawu; jagaida lihdf wakaram. Restorazija prafa fcho, prafa to, un aismaksà. Bet zauri kundse, Schihdinsch flahht, lai winam ko fhinkojoht.

Kundse atkratahs, teifdama, kas smalkus ehdeenus war ehft, tam neklahjas nabagoht. Schihdinsch ahtri atbild, ka nekas nelaischoht, ja esohht wairak. Peenahl pehzpusdeena; te Wadaksê eet muischas lungs pee skapja un atrohn, ka tam 38 r. isnemti. Skapis bija aisslehgts bijis, un atflehga us skapja uslikta; tapat wifu atradis, bet nauda isnemta. Pehiti schè, pehti tè, neatrohn neweena wainiga, neweena, us ka ko dohmat. Beigàs atminahs wagaris, redsejis diwi Schihdelus rihtà agri isnahkot no istabas un peeruna muischas lungu, lai brauzohht us stanziju, warbuht Schihdelus wehl atradischoht. Muischas lungs negrib no eesahlkuma zetu par walti mehrot; kur Schihdelus famekleschoht par plaschu pasauli; bet galà leef sirgu juhgt un brauz us stanziju. Schihdeli spehlè, 5 kapeiku gabalus gaisà mesdami un atkal uskerdami. Putninus ceraudsijs, prasa tohs pehz sawas naudas. Kà tee lai no tahs ko sinoht? Wini nau bijuschì ne pee skapja, ne jel mas tai istabà. Kur tee nehmušchi naudu, ehdamas lectas un zitu ko pirkt? Bezakais Schihdelis grib atbildet, jaunakais apfauz, lai tas stahw kufu, winsch runaschoht. Nopelniuschì pee schindelu jumika. Un ko ween prasa, apfauz jaunakais wezako, lai kufu stahwot, winsch runaschoht un galà wifu leedsahs. Beigàs nahk kratishana. Wezako peeker, nobahshot 18 r. stary kankaru ohderi. Masako isgehrbj lihds kreklam, bet wis par walti; ko no wina griboht, aishildinahs tas, waj neredsoht, ka wezakais esohht wainigs: esohht pee wina nauda atrasta, tad lai darohht ar to, ko griboht, bet lai scho laishohht meerà. Kad tehrinu atrehkinoht, tad til pusnaudas atrasta, lai fakohht tadeht, kur zitu naudu lizis, usstahw masajam Schihdelim. Kà lai tas to sinoht, lai prasohht no ohtra. Ohtrs stahw kà mehms. Tè weens no klahst stahwoscheem eesauzahs, ka waijagoht til steept, gan tad isteifschohht. Schihdelis atfauzahs luhgdamees, waj ar buhschot kam sirds, sifst tahdu masu sehneli, kà wina. Birmais tam pretim, ka waijagoht til usskaitiht; nauda gan radischotees. Zif? Birmais: diwidefmit. Schihdelis: Nè, nè, to es newaru iszeest; man tulsna, es usfehodos nejauschi us karstas plihthes; ohtrs leelaks, lai skaita tam astonpadsmit, winsch war wairak panest, man til diwi. Birmais: newar lihdsieht, diwidefmit. Schihdelis: Schè nemeet! sneeds nu naudu, kuru sawihstitu apaksch masa un blakaja pirktina flehpiis, ka to neweens nebija manijis. Ai, zif laimigs es buhtu bijis, kahds wihrs es buhtu bijis, es buhtu pirzis prezi, es buhtu andelejees. Ka buhtu mana mahte, mans slimais brahlis, preezajuschees, ja nauda buhtu man palikufe. Schinkojeet man ko. Sawu naudu dabujis, zif nebija istehreta, nopehrk muischas lungs biketes, lai brauz meerà us Jelgawu.

R. P.

Dshwa aprakta. Awies stahsta tahdu nelaimigu notikumu, kas Kampobasu pilsehtinà, Leijas Italijs, 6. Augustà notizis: „Minetà pilsehtinà kahda strahdneeka seewa nahza 5. sch. m. ar dwihnischeem nedelàs. Dsemdešchana newareja tadeht notikt, ka slimneezei usgahja leela nespehziiba, kuru klahtbuhdama behrnu sanehmeja raudsija ar to nowehrft, ka wina dewa slimneezei kahdas glahses wihna eedsert. Bet slimneezei usgahja stipris gihbonis, us ko atfauktais ahristis to par miruschu nosajija. Ziwilteesa isdewa us to tuhlin nahwes-leezibu un nu sahka tuhlin us paglabaschanu fataisitees, pee kam, pehz tureenes eeraduma, miruschai rohkas un kahjas safehja. Pehz diwidefmit stun-

dahm aisnesa lihki us muischigo dufas weetu, kur to pee ziteem lihkeem welwetà kohpu-kapà paglabaja. Diwi deenas wehlaki notika atkal kahda lihka paglabaschana, un kapurazis, kuram bija kohpu-kaps ja-attaisa, eeraudsija ko breefmigu. Ta seewa, ko aiswatar bija paglabajuschì, tureja jaunpeedsimuschu, bet jau nedshwu puisenu rohkas, kuras wina bija lihds ar kahjahm ar waru no saitehm atswabinajufe. Tà tad par miruschu tureta seewa ir kapà dsemdejufe. Semneeki, kas bija nakti gar kapsehtu gahjuschi, isfajija, ka wini esohht gan palihgàsaulschanu dsirdejuschi, bet turejuschi to tikai par spohku blaustischanohs. Waldiba ir pawehlejufe to leetu zeeschi ismekleht.

Ji Gorkeem. Mogikewas gubernà 28. Julija. Seemas sehja pee mums wideja, daudsàs weetas ir pat laba: turpretim wasarajs ir zaur zaurehm nonihzis, it ihpaschitas, kas smilts semè, sekli arts un wehli sehts, — daschàs weetas til kà no semes islihdis. Abolina un plawu seena dauds masak nekà zitòs gadòs; tur kur mehš zitòs gadòs sawahkahm lihds 350 pudu no desetinas, dabujam schogad ne dauds wairak par 100 pudeem. Papuwe mahlainà semè tà sakaltufe, ka semneeki Gorke aplahrtne to kahdàs weetas ar zirweem papreksch sakapà. Ap Gorkeem degmeschi un purwi stipri, un daschàs fahdschàs un pilsehtinàs ir leeli uguns-grehki bijuschì; — kahdà meeslinà, Schklowà, ir lihds 400 ehkas nodeguschas. Temperatura pehdigòs mehneschòs ir reti kahdreif masak bijufe par 40 grahdeem pehz Zelsia.

No Jelgawas wufes. Ugunš 12. Julija norija Jaun-Essawas kohschkinu fainneekam istabu, skahde pee ehkas lihds ar sadeguschu mantibu takseereta par 1490 rub. Leel-Ellejas Ballinu fainneekam 6. August sadega rija ar wiseem wehl neiskulteem rudseem un kweescheem. Abas sadeguschas ehkas uguns beedribà apdrohschinatas.

Abgunst-Grinfeltes Litkeh un Sander mahjàs 15. August zaur traku mahjàs suni fareetas 4 gohwis un kumelsh.

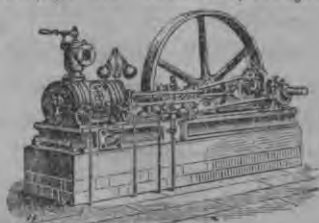
Sagti atkal pahris fainneekem sirgus no ganibahm nosaguschì: Jelgawas Wirspilskunga Lindraku fainneekam tumschu sillu kehwi un Pehtermuischas ihpaschneekam sirgu ar rateem.

Uguns-grehki pehz Waldibas wehstnescha pahrskata Julija mehnesi Kreemija bijuschì 3665 weetas, kuru skahde aprehkinata par 11,778,508 rubleem, pee ka 349 uguns-grehki, kuru skahde nau wehl sinama, nau lihdsflaititi. Wisu wairak zaur uguni skahdes notikuschas schahm gubernijahm: Maslawas g. par 1,667,722 rbl., Kurskas g. par 750,847 rbl., Tschernigowas g. par 637,109 rub., Astrachanas g. par 590,087 rbl., Tambowas g. par 589,212 rub., Karkowas g. par 584,020 rub., Woroneschas g. par 515,374 rub. Leelakee uguns-grehku skaitli kriht: us Kurskas g. 218, us Poltawas g. 203, Karkowas g. 183, Dreles 137, Pensas 132, Tschernigowas 129. Tihschu uguns peelaischanas ir 453 peerahditas. No tahm kriht us Kurskas guberniju ween 55, us Karkowas 32, us Rischni-Nowgorodas 26, us Dreles, Poltawas, un Resanas katru 20. Pee 1097 uguns-grehkeem nau sinams, kà uguns iszehlees, 815 weetas zaur neušmanibu uguns paspruzis, 300 uguns-grehki, no kureem us Grodno ween 37 kriht, notikuschi zaur pehrkoni.

Saimneezibas nodata.

Par garainu mašinehm preekšč kulfšanas masās šaimneezibās.

Nau wairs ko ņchaubitees, ka ari preekšč muhsu mašgruntneekem atnabžis laiks, kur tas jautajums teem it nopeetni speešchahs wirsu: ar kahdeem lihdsleekem lai pawairojam ņawas darba-ņpehkus un pamašinam isdohņšanas? Ar zilweku ņpehkeem, ar gahjejeem, wairs tā islasidamees un pehž patiņšanas newaram apeetees, ka preekšč kahdeem maš gadeem: wini tagad atrohu ari zitur, ne ka ņemneeku mahjās ween, darbu un ufturu, un praņa — waj ar taiņnibu jeb ar netaiņnibu, par to wehlāk — uņ wiņu wiņi wairak lohnes, ir dahrgi darba-ņpehki, ja to daschās weetas pawiņam nau truhkuma. Bet kad ņchi pahrewehņchanahs ari nemas nebuhtu, tad ohtru kahrt jau tadeht jakerahs pee mašchinu palihga, ka daudž darbus tagad wehl ar zilweku rofahm paņrahdaht, atņstam par nederigu jeb par weltigu laika nolaweschanu. Tā mums ar wairs nau peezeeschamas tahs mašchines. ko jau ņenāk eņim eegahdajuņchi, ka par peem. preekšč linu miņtiņšanas, ņweesta taiņiņšanas, kartupeļu nomioņšanas, eņņelu greeņšanas, leelakās ņaimneezibās preekšč kulfšanas u. z. Un bija ari laiņi, kur tahs nepaņinahm un warbuht ari eenihdejam. ņaunee arli ari ir mašchines, ko ņenāk nepaņinahm un tomehr tagad bes teem nemas newaram iņtikt. Un ja wiņas ņchihs mašchines agrāk mums tilai darba atweeglinatajas bija, tad tahs tagad mums ir nohtigi waijadņigas. Ko tas peerahda? Nu, ka mehš ari laukņaimneezibā eimam uņ preekšču, tikpat eekņch waijadņibu paleelinaņšanas, ka ari eekņch lihdsleku atraņšanas. ņhini brihdī darba-ņpehku jeb deeneņneeku jautajeens, kas mums, griboņcheem negriboņcheem, taiņchu buhs ja-atņiņst par ņwarigu un eewehrojumu leetu, muhs ņpeestin ņpeeņch, ar mašchinu eeguņchanu eet weenu ņohli tahlāk. Mums it nopeetni jaluhko isdibinaht: 1) kahdas kufamas mašchines wums der un 2) ka tahs jo labaki un lehtaki waram darbam isleetot? Birno jautajumu mehš eņam jau mehginajuņchi isņklaidroht; (mehginajuņchi, jo ņcho jautajumu wehl neturam par pilnigi atbildetu un mums pee tam rafees wehl deesgan darba); ohtro zehlahm ņawā 1. numurā. Kā wehlāk eņam pahrelezinajuņchees, tad ta tur mineta garainu mašchine peeder pee tahm pirmajahm un tadeht nepeepilda tahs waijadņibas, ko muhsu laiņu induņtrijas un mehanikas panahkumi praņa. Tadeht bija jaluhko pehž kahdas jaunakas tas ir: jo derigakas mašchines, kas mašgruntneekem pee-eijama. Par ņcho leetu aprunajuņchees ar kohpmani Zieglera k. Rigā, tas bija tik laipnigs, mums weenu tahdas garainu mašchines bildi un aprakņtu peesubtiht, ko ņchē ņaweem laņitajeem paņneesam, wehle-damees, ka tee paņchi no tam pahrelezinatohs, waj ņchi



mašchine wineem der, jeb nē, jo lamehr mums paņcheem ņklaidras pahrelezinaņšanas truhkt, tamehr neņpehjam zitus

pahrelezinaht, jeb kahdu leetu uņflaweht, ko tik wahrda un isņkatas pehž paņiņtam.

ņcho mašhini war dabuht masu no weena ņirga ņpehka lihdi, 12 ņirgu ņpehkeem. Wina maņjā Rigā;

ar 1	ņirga ņpehku	355 rub.
" 2	" "	456 "
" 2½	" "	500 "
" 3	" "	610 "
" 4	" "	790 "
" 6	" "	1165 "
" 8	" "	1490 "
" 10	" "	1850 "
" 12	" "	2260 "

Kā redņams, tad ņchi garainu mašchine neņtahw uņ rateem, bet ir nogrunteta uņ weetas; tomehr wina waroht it waeqli pats uņ rateem waj ņlehpehm uņlikt un aiņwest kur grih. Ari tahdas wareschoht dabuht, kas jau uņ rateem ņtahw. ņena eņoht tadeht tik lehta, ka tas ņabrikis, kur ņchi mašchine taiņta, ar garainu mašchinehm ween nodarbojotees. No mums uņ tam ņkubinahs Zieglera kungs apņohlijahs, ar mineto ņabriki ņarakņitees, waj nebuhtu eespehjamš, ihpaņchi preekšč mašgruntneekem, ari tahdas kufamas mašchines turpat ņagatawoht, kas ar preekščņtahwoņchu garainu mašchini, pehž katra ņirga-ņpehka ņaderahs. Tapat eņoht 3. k. rakņtijiš pehž weenas garainu mašchines, kas druņžir zitada, ne ka ņchi, un ko ņawā laiņā ari pahrepreediņim. —

Iņklaidroņšanas deht ņchē wehl peemineņim, ka ar Zieglera kungu pahre mašgruntneeku waijadņibahm ņarunadamees atradahm, ka tas tahs deesgan uņmanigi eewehrojis un tadeht pehž tam jau ņawu mašchinu krahjumu mehginajis pawairoht un to darischoht ari uņ preekšču. Winsch peerahdija, ka gohdiņu kohpmana eenahņchanu wehrā ne-moht tomehr ņpehjoht pret ņaweem pirzejeem kreetni iņturetees, jo tā ween eņoht abahm dalahm lihdslehts. Tā winsch ari ir pirmais, kas ņawu ņkunņts-mehņlu analiņi awiņņes isņludinaja. Buhtu gan jawehlahs, ka ari ziti kohpmani wina preekščņiņmi eewehrotu, kas jau tadeht waijadņigs, ka ņemkohpibai ar andeli jaeet rohku rohlās, kas atkal tik tad pareiņi war notikt, kad wiņzaur walda uņtiziba un pateesiba. ņchē ir tad ari ta isņklaidroņšana meklejama, ka mehš lihdi ņchim wiņwairak Zieglera kunga prezi eņam pahrrunajuņchi. Sinams ka mehš ar weenlihdsigi taiņnu mehru mehroņim, ja ari ziti kohpmani par peem. neturehs apakņch ņawa gohda, ņawu ņkunņts mehņlu analiņi Baltijas ņemkohpjeem ņinamu dariht, lai pirzejeem nau pa tumsu jagrahbņtahs.

Augu un dņihwneeku uņtureņchanahs.

(Turvinajums)

Dņihwneeku uņtureņchanahs. ņchi no augu uņtureņchanahs atņchņirahs, tā zaur baribas peenemdameem organeem, ka ari zaur paņchu baribu. Augi peenem baribu zaur lapahm un ņaknehm, bet dņihwneeki (bes masa isnehmuma) tik ar muti.

Dņihwneeks ee-elpo ņkahbekli un isdwascho ogņņlahbi, bet pee augeem tas noteekahs otradi: tee peenem ogņņlahbi un isdwascho ņkahbekli. No dņihwneekem ee-elpotš gaisš pahremainahs ņchahdā kahrtā:

Gaißs fatur vehz aplampuma 21,81 datu fahbekla, 79,15 datu fahpekla un 0,04 oglfahbes. Isdwaschotais gaißs 16,033 datas fahbekla, 79,557 datas fahpekla un 4,38 oglfahbes. Gaißa fahbeklam gan drißi nau nekahda pahrmainschana, zil dßihwneeks ee-elpo, til pat tas isdwascho, bet fahbekla tas no gaißapanem 21,81 datas un iselvo til 16,033 datas, tas ir par $\frac{1}{5}$ masaf; tur preti oglfahbe, masumä peenemta, wairumä teef isdwaschota.

Oglfahbe dßihwneekös tä rohnahs: fahbeklis, no gaißa eenemts, fateekahs ar wenus asinim, kas fatur daudi olgrada; zaur lehmiyu ir sinams, ka fahbeklis spehji fa-weenotees ar oglradi. Zaur scho melgan krahfigahm wenus asinim teef atnemts oglradis, tahs pahrwehrsahs par arterijas farkan krahfigahm asinim. Tä tad katra elpas wilzeenä organisma oglradis eet masumä. —

Bee-audßis zilweks stundas laikä isdwascho 44 grami oglfahbes, no scheem 12 grami ir olgrada; bet 24räs stundas oglrada teef istehrehts 228 grami. Zilweks par deenu wairak iselvo oglfahbes, bet masaf fahbekla ne lä par nakti, un strahdneeks wairak lä nestrahdneeks; to war redseht no schi sinatnißa atraduma.

Nestrahdneeks deenä iselvo 532 gramu oglfahbes, peenem 234,6 gramu fahbekla. Nestrahdneeks nakti iselvo 378,6 gramu oglfahbes, peenem 474,3 gramu fahbekla. Strahdneeks deenä iselvo 884,6 gramu oglfahbes, peenem 294,8 gramu fahbekla. Strahdneeks nakti iselvo 399,6 gramu oglfahbes, peenem 659,7 gramu fahbekla.

Organismam ir waijadßigs peesawinaht sinamas oglrada datas, ka elposchana taptu ustureta; oglradi eeguij ar baribas peenemschanu no augeem waj dßihwneekem.

Bee katra elpas wilzeena dßihwneeks pasaudè kahdu dalinu no meefas, kuru til zaur baribu war atkal adabuht.

Tadeht dßihwneekem, lä tischuhflahm un wardehm, kas wairak nedelas mas elpo, tai laikä baribas nau waijadßigs, daschi wifu seemu ne-elpo, nedß baribu peenem un minu kusteschanaßs tai laikä lihdsinajahs nedßihweem. Ahpschis un lahjis, seemä bes baribas migä guledams, gan daudi lehnaki elpo, bet tomehr paleef leesaki.

Ja zilweks waretu kahdas nedelas jeb mehneschus elposchana aitureht, tgd ar winam baribas newaijadsetu; badu zeesdams zilweks elpo, pascha meefä atrafdams baribu, jeb zitadi fakot, apehd patß samu meesu.

Profesors Kuri eewehroßis, ka flims, newaredams baribu peenemt, mehnesß laikä simts mahrzinass meefas saudejis.

Zaur dwaßchoschanau gaißä fahbeklis saweenojahs ar asinis buhdamu oglradi, — atdala siltumu, lihdsigu tam, kahdu dabo pee ogles dedßinaschanaßs fahbekli.

Ihpats elposchanaßs mehrkis ir tas, ka no gaißa eewillkts fahbeklis, saweenodamees ar asinis buhdamu oglradi, peeschirtu organismam waijadßigu siltumu. Fahbekla saweenoschanaßs ar oglradi noteekahs plauschös, jo tur fahbeklis eedwehschojahs un asinis zauri tek, tapehzi fruchtis ir wairak siltuma; to war redseht no tam, ka mirschoscham zilwekam kahjas un rokas jau isdßifuschaß, bet fruchtis wehl siltas. Siltumß meefäs wiseem zilwekem nau weenads, peeaugu-

scham 32°, behnam, kuras elposchana ahtraki eet, 39° un wejam wismasaf. Sihdinadameem lopeem meefäs siltumß tahdä pat mehrä, lä zilwekam, bet putneem 41°, siwihm, tabreem un ziteem dßihwneekem, kas scheem lihdsigi, siltumß til 2° augstaks, ka aplahrtejä gaißä, kur wini dßihwo.

Dßihwneeku ustureschanaßs no augu ustureschanaßs atschkirahs tapehzi, ka pehdejee barojahs ar neorganischahm buhtehm, tas ir ar elementeem, kuras pahrwehrschi organischas weeläs: stehrkels, zukurä un t. pr., bet dßihwneekem nau ta spehjiiba.

Kad salihdsina stahdu un dßihwneeku fastahwu, kusch gandriß weenads, tad no ta redsam, ka dßihwneeks ar augeem usturedamees peenem organischas, jau augös isgatawotas, buhtes. Dßihwneekem waijaga til peenemtu baribu: taukus, ohlubaltumu, fibrinu*) un t. pr. fasmalzi-naht un isklauseht, baribas gremodamös organös, ka waretu zaur asins dßihslahm nokluht waijadßigäs meefas daläs.

Tahdi dßihwneeki, kas usturahs ar galu waj asinim, jau peenem baribu, kas lihdsiga meefai; wineem waijaga baribu til mekaniski, bet ne kehmisski pahrwehrs. Ustureschanaßs wiseem nau weenada, tas atlez no tam, kahdu baribu katrs peenem; kas pa leelakai datai ar galu usturahs, kura ka jau bij teikts, lihdsinajahs paschu meefai, peenem masakä mehrä baribu, tapehzi ka nederigu datu ir mas ko islaist; bet kas weenigi no augeem usturu dabu, peenem daudi baribas, jo winä atrodahs mas baribas spehka, un tapehzi daudi newaijadßigu datu; tapehzi tahdas baribas ja-eeenem wairak un jatur ilgatu laiku sagremodamös organös, ka waretu pilnigi derigas no nederigahm dalahm atschkirt. Gohws, ar augeem usturedamahs, norihitu baribu nem otrreis mutè, pahrgremo, fajauz ar seekalahm un tad nolaischi gremokli, kur waijadßigas datas sahß atschkirt; japehzi tahs nosauz par gremotajeem.

Zilweks ir jau no dsimuma besßpehzigß, glehws dabas luteklihts, kam waijaga wismasakais $\frac{1}{6}$ mußchu zitu gadaschanaßs un kohpschanaßs. Til ko peedßimis behrns ir gandriß 18—20 zoles garsch, 6—8 mahrzimu smagß.

Pilniga auguma aissneegschana nau wisös klimatös un wiseem weenä laikä. Pilnigi ir peeaudßis:

Seemelös: wihreetß no 25—30 gadeem; feeweetis no 18—20 gadeem; pee mums: wihreetis no 22—24 gadeem, feeweets no 16—18 gadeem; deenwidös: wihreetß no 15—16 gadeem, feeweets no 12—13 gadeem.

(Zurpmak wehl.)

Waj bites wardalicht, jeb waj patß war speetu taßiht?

(Preckschneiß no wize-presidenta Grünhof l. Kurfemes bißchu kohpschanaßs beedrißä, 1. Augustä 1875.)

Scho jantashanu zehla pagahjuschä sapulze (10. Junijä). Abildi us to, kuru tagad jau katram, kas daudi mas ar bißchu kohpschana puhlejahs un dsenahs tanil-pilnigaks tapt, nepeezeeschami waijaga sinahß, par desmit kapeekem war gan dabuht pirkt. Tomehr es no sawas pufes schini leetä wehl kahduß wahrduß peemineschu. Tahdam,

*) Fibrins atrodahs asinis un labibas grandös; tihß fibrins ir bes krah-fas, gahrßas un neßkußt uhdeni.

kas atbildi us mineto jautajumu wehl nesin, dohdu to padohmu, nopirkt pehz von Berlepsh iistrahdatu bischu kalenderi, (par 20 kav.), kur tas bischu dalischanas pamatu un daschu zitu sinaschanu bischu kohpshana ihsumâ fanemtu atradihs. Bet pee prafshanas: waj bites ar war schkirt? feenahs ari klahd tas jautajums: kur sch speets pelna preekschrohku, skunstigs jeb dabigs?

Par schahdu prafshanu jau ir daudsi un daschadi strihdejuschees. Es, bei wairs nekahdas schaubischanahs, dohdu skunstes speeteem preekschrohku, jau tadeht, ka wini ir manâ warâ. Wispirms ja-eewehro: 1) waj es ari kahdus speetus gribu un zil es gribu? Tad 2) kad es winus gribu (jo zil daudsi reiî nahk speeti uepatihkamâ stundâ) un 3) kahdus es winus gribu, waj wahjus, stivrus, it stiprus, ar jeb bei wezas mahtes, waj sailmi un buhwi no weena, diwjeem jeb wairak strohpeem. Scho prafibu peepildischanu war panahkt ar skunstigeem speeteem, ne ar dabigeem. Ari tamdeht es skunstes speeteem dohdu preekschrohku, ka tahdus taisoht neaifeet til daudsi laika un nau til peepescha wajadsiiba, ka dabigu speetu fanemt, kas daschu reiî it gruhti un bailigi pee-eetamâ weeta fametahs. Un zil daschu dabigu speetu tomehr ar wifu puhlinu newar fanemt, tamdeht ka dasch aifeet, zits ohtris pee zita peeweenojahs, kahds treschais mahti pasaudè un daschs zetortais wairak reises iskreedams daudsi sailmes pasaudè, kas pee ziteem strohpeem nomaldahs; un nu par wifu puhlinu, leelo wakteschanu un gaidischanu paleek biteneeks skumigi ar tulscham rokahm skatotees.

Sinams gan, kâ eefahzejam, kas wehl neko jeb lohti mas bischu kohpshanas mahzibu (teoriju) ir eemahziiesreti isdohfees, labu un derigu skunstes-speetu taisit, tadeht tahds wis labaki datis, kad winsch us dabas speeteem gaidihs.

Daudsterej dsird tahdas pahrmeschanas: „dabas-speeti buhwè daudsi ahtraki, ja brihscham wehl ahtraki, ne ka tikpat stipri skunsts-speeti.“ Schahdam pahrmeschanahm nu gan daudsi reiî pamata netruhkt; bet kapehz tas tâ ir, bite-neeks nahks skaidribâ, kad winsch bischu dabu buhs labi sapratis. Pee dabas-speeta ir rikt igâ mehrâ nodalijuschahs buhwetajas, ehdinatajas, pereta jas un nesejas, un schis dabigs fastahws jaluhko ari pee skunstiga speeta taisischanas panahkt. „Jo skunste ir dabas spehku parefiga isleetaschana.“

Kad p. peem. strohpeem, ar zilajamahm wasku karehm panem to kari jeb lapu, uî ko mahte ir, ar tahm tur wirsû efoschahm jaunahm bitehm un eekar jaunajâ strohpâ, peeleek rahmischus ar wasku eefahkumeem, zil preeksch tam ir wajadsihs, ka skunstes-speetam peeteekoscha ruhme ir, un noleek wezâ stropa weeta, kuru nozel us zitu weetu, un nu dohmâ nahkoschâ deenâ smuku speetu panahkt, tad daudsi reiî maldahs, jo tani paschâ deenâ warbuht nahk daudsi wahjaks dabas speets un pahrspehj teescham buhweschanâ pirmajo, sinams tikai tamdeht, ka skunstes-speetam nau nezil preeksch buhweschanas sagatawojuschahs bites.

Bitehm us buhweschanu wajaga papreeksch sagatawo-tees, kas jau no tam redsams, ka tahdi skunsts-speeti, kâ augschâ minehts, pehz kahda laika daudsi mudigaki buhwè, nekâ no eefakuma.

Jeb ari kad taisa skunstes-speetu ar kahdu pahrat efoschu mahti, tikai ar peeskreedamahm bitehm, tas ir: tikai ar neseja bitehm, ka tad lai tahdas buhwè?

Meisters gan war skunstes-speetu taisiht; winsch sin tahdam dabas truhkumam ar dabigeem lidsekeem islidseht. p. pr. zaur wairak karu peelischanu ar pee islischanas efoscham bitehm, jeb zaur tulschu wasku peelischanu. Turpretim eefahzejs nesin few tâ islidsecees, jeb tee peeminefi lidsekti winam naw safneedsami. Tadeht wispirms jamahjahs, tad ari spehs skunstigi to isdariht, kas lihds tam dabai atkaujams.

Wispahriga data.

Muschu.

Wafara gan jau eet us beigahm, bet tomehr schis nekreetnis kustonis negrib nemaj sawu mohzischanu beigti.

Neween zilwekeem, bet ari lohpeem kahrstas wafaras, kur muschu wairums jo leelaks rohnahs, tahs leelakahs mohkas no winahm jazeesch. Gan ar lamatahm, muschu papibri, muschu sehnehm un wehl daschadi ir prohwehts, scho besgohdi isklaust un, kad newairak, tad wiku besgaligu wairumu pamasiht, bet, tas nekahdâ wihse naw bijis eespehjams.

Gadu simteni ir pagahjuschi, daschas leetas isgudrotas, lihdselki preeksch zilweku dsihwes atweeglinaschanas isprah-toti, bet sahles preeksch muschu isklauschanas wehl neweens naw atradis.

Kad eewehro, zil nepatlischanas muschas wafaras laika dara, leetas un ehdeenus nekaidras padaridamas; tad gan reis buhs, kam ta wehleschanahs nebuhs radusehs: kaut schis neezigs radijums nemaj nebuhtu. Bet mehhs sinam, ka daudsi kustonu, kâ kurmis, swirbulis, besdeliga un wehl daschi ziti, zilweku dsihwè ir lohti derigi un tapat gan ari muscha mums derehs un bei nekahda noluhka nebuhs radita.

Anglu kemiks Emersons eewehrojis, ka muschas mehds jo wairak gar greesteem schurp un turp skraidahd un us reis semè nolaiduschahs sawus spahrnus un dselonu issteepj, gar sewi nodarbodamahs. Emersons weenu tahdu muschu, kura nolaidusehs sawu darboschanahs eefahkt, nokehris un ar leelinamu glahsi apluhkodams it pahrbrihnijees; wisa muscha bijuje ar maseem kustonischeem kâ apbehrta!

Behz gruntigas ismekleschanas Emersons atradis, ka gais kuhnâ, ka ari istabâ bijis pilns no schadeem lukainischeem un ka muschas winus kerj un par sawu baribu isleeta. Tahlaka ismekleschana leezinajuse, ka tikai zaur scheem kustonischeem, kuri no ehdeena garainahm zetahs un ar azihm naw Jaredsami, ahsns sehrga (Pyphus.) un koleras sklimiba peelihpoht.

Zaur scho atradumu ir sinatnibas lauks jo bagataks palizis un ihpafchi eewehrojams, ka muschas mums ir lohti derigas un muschu isklauschanas maschinu nemaj nau wajadsihs isgudroht, jo kad muschas gaisu netihritu, waretu wehl leelaks pohsts rastees.

Kahrliis Mather.

Wahrpas.

Pee ahbolina kohpſchanaſ mehds daſchi to paſchu zelu eet, ka pee ſeena ſanemſchanaſ, bet zaur to paſaude dauds lavinu, kaſ nobirſt, un darahſ paſchi leelaku darbu un ſaweschanohſ. Kad ahbolinſch noplautſ un dauſmaſ apwihtſ, kaſ jau daſchreiß tai paſchâ deenâ pehz puſdeenas war buht, tad taſ maſâſ tſchupinâſ ſagrabbjamaſ, bet pee ſchi darba jaſargajahſ, ka taſ nenoteef, kad raſa wehl nau nokrituſe, jeb kad raſa jau zetahſ. Nu wiſ darbſ pee ahbolina paſtahw, eekſch tam tſchupinaſ pahri reiſ wehrſt. Ja labſ wehſſch un faule, tad ahbolinu jau ohtru deen, uſ wakarū, jeb ja dauds trefchu deenu drohſchi eeweſt war. Preekſch ahbolina wiſlabaki eewedamaſ laiſ ir no rihta, raſai krihtoh.

Trihſ nami!! — Bet, Behrtuſ, kapehz tu tad wiſu ſawu nau du iſdſer, un nebuht graſi netaupi preekſch wezuma? — Jautaja ka hds. Bertuſ: Nu kalahad tad lai eſ krahu preekſch wezuma, jo man tal ir 3 nami? Dhtra jſ: Kur un ka hdi tad? „Nu rau, atteiſa Behrtuſ: Pirmaiſ ir nabagu namaſ, ohtrais ſlimo namaſ un trefchais zeetumaſ! — Waj nau tâ?!“

Kartupekuſ war no puſſchanaſ iſſargah, kad tohſ ar ſmalſi ſagruhtahm ohglehm apkaiſa, tapat ari no dihgſchanaſ, kad pagrabâ grihdu tapat ar ohglehm apkaiſa.

Zitronuſ war waſarâ no puſſchanaſ iſſargah, kad tohſ eeleeſ maſâ behrſa ſlobtinâ, abuſ galuſ ſaſeen un tad wehſâ weetâ palax, jeb kad kattru ſawrup papihri eetin ar ſahli apkaiſa, un wehſâ pagrabâ noleef.

Knappſeeru, kad to grib uſ waſaru uſalabaht, wajjaga ſaulê iſkâltheht, tad tihkla gabalâ eeliktu uſ behnina, kur wehſſch zauri weh, pakahrt, tad wiſſch arweenu preekſch bruhtka buhſ derigſ un nepaliſ mitriſ.

Kohkuſ, kam miſa nogruhtâ, war aiſſargah no nolalſchanaſ, kad eeklahdeſo weetu, ar zuhtu taukeem apſmehre.

Jautajumi.

Jſ Kabileſ (Kuldigaſ apr.) mumaſ peefuhſta ſchahduſ jautajumaſ, lai tohſ uſnemam ſawâ lapâ.

1. Kahdâ ſemê buhtu labaki rudſi ſehjami, waj tahdâ, kaſ ar ehrgla arkleem dohbêſ ſa-arta, jeb tahdâ, kaſ ar kraſa arkleem lihdseni apſtrahdata? Eſ no ſaweem apſahrtejeem ſemkohpjeem newaru gudriſ tapt; weeni ſala, ka ne-efohſ labi, kad ſemi dohbêſ ſa-arot, jo ſeemu ſneegſ dohbju ſtarpâſ iſguloht; ohtri atkal ſala, ka dohbêſ efoht labâſ, jo tad uhdeniſ tâ neiſguloht, tadehl ka dohbêſ widi efoht ar kalnu; bet tur preti ar kraſa arklu lihdseni ſa-artâ ſemê efoht widuſ ar leiſu un uhdeniſ iſguloht wiſu lauku. Kureem nu taiſniba no abeem? Eſ nebuht to ne-efmu iſprohwejiſ, jo tâ, ka ſeemu ſeme gul apakſch ſneega un neredſ ſauleſ ſpighdumu, tâ ari eſ par ſemkohpibu lihds ſchim maſ ko efmu ruhpejeſ, bet tikaſ ariſ un ſehjiſ. „Baltijaſ Semkohpiſ“ mani ir ka no meega mohdinajiſ, lai zelohſ pee dahrba.

Dhtra praſſſchana buhta ta:

II. Uſ zil laukeem buhtu labaki ſeme eedalama? Gan tizu, kâ wiſaſ ſemeſ weenadi nederehſ eedalihſ; eſ gribu nahlamâ pawafarâ ſawuſ laukuſ pahrgrohſiht, tadehl luhduſu zeenijamaſ ſemkohpjuſ, man pee tam doht padohmu.

A. Kirſtein,
Kabilê.

Pee ſih me no redakzijaſ. Til weenſ, kâ ohtrſ jautajumaſ preekſch muhſu ſemkohpjeem ir no leela ſwara: tadehl nebuhſ wiſ weltigſ darbſ, kad, tohſ pahſpreeſchoht, iſſaſiſ ari no laſitaju puſeſ daſchadaſ dohmaſ, kaſ uſ peedſihwojumeem un iſprohweſchanaſ iſdibinaſeſ. Saweem zeen. laſitajeem, kam lihds ſchim bija wiſ leelalaiſ darba-laiſ, neſpehjam wiſ „gara-kuhtribu“ un „ſchaur-ſirdibu“ pahremeſt, kâ to ne ſen zita ka hda awiſe uſ Latweeſcheem ſaſija, bet to gan peemineſim, ka tagad, kur tee leelalee lauku darbi jau nobeigti, weenam jeb ohtram gan warbuht raſeſ ka hds waſaſ brihdiſ, ari ſawu padohmu par zel-tahm jautafſchanaſ iſſaſiht. Ta ari wehl nau atbildetaſ jautafſchanaſ 6. un 10. „V. S.“ Nr. Lai nu gan ahtraki no redakzija, ne kâ no laſitajeem atbildi uſ tahdahm jautafſchanaſ gaida, tad tomehr mumaſ ja-atſiht, ka redakzija, lai ta ari Deewſ ſin zil nopeetni un ſinatniſti pee darba kehrtohſ, nekad nebuhſ eſpehjamſ, ſawâſ atbildêſ wiſu to ſanemt, kaſ no dauds ſemkohpjeem uſ daſchadu wiſi iſprohwehtſ. Tadehl ſawuſ zeen. laſitajuſ mi hli uſ aizinam, newiſ gaidihſ, lihds no zitaſ puſeſ ka hdu jautajumu atbild, bet paſcheem kehrtêſ pee darba; un lai ari ne wiſeem rakſiſchanaſ weizahſ, tad par to ne kaſ, jo redakzija gan iſpratiſ, ko katraſ buhſ gribejiſ ſaſiht, un pahrtaiſiſ rakſu pehz wajjadſibaſ. Ta zelſeſ ſelmiga ſaite ſtarp amata brahkeem un wiſi laſitajiſ nemſ jo deenas jo wairak dühwu dalibu pee ſainneeziſaſ un tautâſ attihſiſchanaſ.

Atbildes.

J. Et-g — L. Bar zelmu iſuizinaſchanaſ uſneegſim ſawâ lai kâ — jo wairak uſ rudena — ihpaſchu rakſu. Dhtra leetâ mehſ labpraht dſidetu Zuhſu dohmaſ, uſ ka hdu wiſi tad mehſ lai ſtatifiſkaſ ſinaſ eegujan, kad tabm negribahm tizeht, ko ſtatifiſkaſ komitejaſ zaur waldbahm ſawahluſſaſ?

J. R-rt — S-dâ. Nr. 10. Uſkam Zumaſ peefuhtihſ; tur atrohnaſ ari atbilde uſ Zuhſu jautafſchanaſ. Mumaſ leekahſ, ka Zuhſ beſ eemeſla eſat nepazeetigi; ne maſ neſchanaſameſ, ka Zuhſu nodohmſ bija labſ, bet ko nu lai dara, ka wiſi nedohma weenlihdeſigi! Un waj tad rakſneekam, kaſ nopeetni grib lauſchu attihſiſchanaſi ſtrahdaht, zita preekſchmeta truhſi?

Kahrlim M. — Rigâ. Geſuhtiti rakſi ir labi; gaidam wehl. „Maſcha“, kâ redſamaſ, jan ir iſleetata.

Atbildedamaſ redaktoraſ un iſdewejiſ: **G. Mather.**

Sludinajumi.

Zelgawâ,

30. auguſtâ.

Kâ behrni ſwehti ſawu wezako dſimſchanaſ deenu ar preezigu ſirdi, tâ wiſi tautâſ behrni ſawâſ tautâſ atdſimſchanaſ ſwehtkuſ, **30. auguſtu.** Peeteiſuſcheſ 3 lauku dſeedataju kohri. Schirtenhøſera k. dahrſâ dſeedahſ, buhſ muſika, pehz teatra waſarâ ſkunſtſugumaſ nodedſinaſ un liſ gaiſâ lahpt; wiſ dahrſ buhſ apugurohtſ. Teatri iſrahdiſ apakſch Adolf Allunana k. wadi-

ſchanaſ jaunu lugu, muſika no pilſehtaſ kapeleſ, kura pawairota zaur Rihgaſ Wahzu teatra orkeſtra lohjekkeem. Pehz teatra balſe. Klahſtalu deenas programâ.

Swehtkuſ komiteja.

Buſeni jeb meiteneſ,

kaſ ſchejeeneſ ſkolâſ apmeklê, atrod dſihwohtli, pahrtitu un laiſnu uſnemſchanaſ ka hda Krewu ſamiliſjâ. Adreſe: Kanaſ eelâ (Kannengieſerſtraſe) Zonaſ a mahjâ Nr. 21. pee **Dobrianowa.**

Manaſ tagadejaiſ dſihwohtliſ ir: Zelgawâ, Eſera eela Brandta k. namaſ, eevretim Jebra dahrſam.

Peter Allunau.

Pee

Zieglera un beedreem Rihgâ

Bilſeelâ Nr. 19

dabujami un apſtelejami:

ween- un diwjuhga kohka un dſelſcha arkli, wehtijamaſ maſchineſ, rohkaſ un gepela kulamaſ maſchineſ, kâ ari

Anglu ſuperfoſfataſ,

pehz Rihgaſ poliſtechnikaſ analiſeſ.